

Bron 3

Wat is er eigenlijk zo problematisch aan de ontlezing?

(1) Nederlanders, met jongeren voorop, lezen massaal minder. Maar wat is daar eigenlijk zo erg aan? De wereld is veranderd, we hebben
5 andere prioriteiten en vinden andere activiteiten leuker. Prima, toch? Waarom dan toch al die ophef?
(2) Als je de berichtgeving over het leesniveau van jongeren tot je
10 neemt, vallen twee conclusies op. Ten eerste dat jongeren basale leeshandelingen niet goed kunnen uitvoeren. Denk hierbij aan het lezen van een brief van de overheid of een
15 medicijnbijsluiter. En ten tweede dat jongeren steeds minder boeken lezen. Vaak staat er een mengelmoes van deze conclusies in een nieuwsbericht. De leesvaardigheid
20 holt achteruit, en vervolgens: hoe kunnen we jongeren weer meer boeken laten lezen?
(3) Maar die stap is niet logisch. Leesvaardigheid gaat namelijk over
25 zoveel meer dan het lezen van boeken. Als school vervul je een maatschappelijke plicht. Je leidt toekomstige burgers op en dus aan jou de taak om deze nieuwe
30 generatie te leren schrijven en lezen.
(4) Dit begint al op de basisschool, maar wordt verder uitgewerkt op de middelbare school. Bij het vak Nederlands gaat het erom dat
35 iedereen op taalkundig vlak mee kan draaien in de maatschappij. Concreet betekent dit dat jongeren leren om brieven van de overheid te begrijpen, medicijnbijsluiters te lezen en
40 krantenartikelen te interpreteren.

Maar ook dat zij leren om op een respectvolle manier zelf te participeren in de maatschappij, bijvoorbeeld door te oefenen met het
45 schrijven van een brief aan de gemeente, het indienen van een klacht bij de overheid of het opstellen van een goed opiniestuk.
(5) Het lezen van boeken kan
50 hieraan bijdragen, maar is zeker niet essentieel. Het is veel belangrijker om het vak Nederlands relevant te maken voor jongeren. En op dat vlak kan veel verbetering worden
55 geboekt. Op school zouden we debatten moeten voeren over onderwerpen die jongeren aangaan, opinieartikelen moeten leren schrijven zodat jongeren zich op een
60 volwassen manier kunnen ontwikkelen, rechtszaken moeten naspelen – inclusief griffier en geschreven argumenten –, of we moeten jongeren zelfs laten
65 participeren in gemeentelijke discussies.
(6) Als het lezen van boeken niet van essentieel belang is voor het opleiden van competente lezers en
70 schrijvers, waar komt al die verontwaardiging over het afnemend aantal lezers dan vandaan? En waarom is er zoveel aandacht voor in de media?
75 (7) Het lijkt alsof het lezen van boeken een uitzonderingspositie geniet in onze maatschappij en ons onderwijs, die onterecht is. Begrijp me niet verkeerd: ik ben zelf een
80 lezer en zie ook de vele voordelen

van lezen in. Er zijn weinig andere manieren waarop je zo makkelijk toegang krijgt tot verre oorden en spannende werelden, en een andere
85 kijk op de wereld aangeboden krijgt. Zelfs films prikkelen je fantasie niet op een vergelijkbare manier.
(8) En toch sta ik niet achter de manier waarop middelbare scholen
90 het lezen opdringen aan hun leerlingen. Ondanks het fijne van lezen, blijft het gewoon een hobby. En dwang past niet bij het enthousiasmeren voor een hobby.
95 Stel je voor dat andere hobbyisten dat zouden doen, en je als jongere op de middelbare school opeens een uur per dag moet gaan breakdancen. Daarnaast moet je de kenmerken van
100 minstens drie verschillende stijlen breakdance kunnen beschrijven. En

je moet de invloedrijkste breakdancers van Nederland kennen. Als je dat niet kan, dan krijg je je
105 diploma niet. Heb je er geen talent voor of interesseert het je geen moer? Jammer voor je. Het is goed voor je fysieke gezondheid, dus je moet het gewoon ondergaan.
110 **(9)** We moeten af van het idee dat leesvaardigheid alleen draait om het lezen van boeken. Boeken maken hier maar een klein deel van uit, en zeker jongeren hebben meer baat bij
115 de ontwikkeling van andere leesvaardigheden. Dus laten we focussen op het echte probleem. Hoe kunnen we het vak Nederlands weer relevant maken en jongeren het
120 beste voorbereiden op de maatschappij?

Iwan Raats, Het Parool, 15 juni 2024

Iwan Raats is docent Nederlands en columnist.

Een blik op 21e-eeuwse geletterdheid

- (1) We leven in een aandachtseconomie, waarin verschillende media-kanalen strijden om onze schaars beschikbare tijd. Door middel van meldingen, pushberichten, *clickbaits*¹⁾ en autoplay proberen deze kanalen onze aandacht zo lang mogelijk vast te houden. In de praktijk
5 springen we daardoor echter vaak van het ene naar het andere medium en van het ene naar het andere kanaal. Critici maken zich zorgen over de impact die dit heeft op onze cognitieve vermogens. Zijn we nog wel in staat om informatie aandachtig en kritisch tot ons te nemen, of verwerken we die toch met name snel en oppervlakkig? Vooral over het
10 vermogen van jongere generaties om 'diep' te lezen bestaan zorgen.
- (2) De zorgen over het vermogen van jongeren tot diep lezen zijn niet ongegrond. De internationale leesonderzoeken PIRLS en PISA laten zien dat zowel de leesmotivatie als de leesvaardigheid van Nederlandse kinderen en jongeren in de afgelopen jaren is gedaald. Ze
15 hebben met name moeite met complexere leesvaardigheden zoals het evalueren van en reflecteren op teksten. Daarnaast weten we dat een groot deel van de jongeren afgeleid raakt door berichtjes op hun telefoon tijdens het lezen, dat ze lezen regelmatig inspannend vinden, en dat multitasken – een handeling die met name jongeren veelvuldig
20 uitvoeren – kan leiden tot verminderde concentratie en tekstbegrip.
- (3) Diep lezen is een vorm van lezen waarbij iemand met diepe aandacht leest, dat wil zeggen met een langdurige en intensieve focus. Diep lezen kan verwijzen naar zowel lezen met 'diep begrip', zoals wanneer een lezer een tekst analytisch en kritisch leest, als naar
25 'geabsorbeerd' lezen, waarbij de lezer volledig ondergedompeld raakt in de verhaalwereld van een tekst. Diep lezen wordt vaak in verband gebracht met het lezen van langere en/of complexere teksten, zoals romans, non-fictieboeken, poëzie en (online) artikelen.

Stichting Lezen, 2023, Aandacht voor diep lezen, een blik op 21e-eeuwse geletterdheid

Stichting Lezen werkt aan leesbevordering. Zij genereert en verspreidt kennis over lezen en ondersteunt en verbindt de partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren 'goede en gretige lezers' worden.

noot 1 *clickbaits*: sensationele kopjes voor artikelen, video's en dergelijke, bedoeld om mensen tot een muisklik te verleiden (en zo meer inkomsten te genereren)

Waarom somberen over het nut van meer boeken lezen, wanneer basale normen niet eens meer worden behaald?

(1) Een derde van de Nederlandse jongeren loopt inmiddels de kans als laaggeletterde volwassene te eindigen. Uit onderzoek weten we dat éérst de leesvaardigheid verhoogd moet worden voordat lezers uit zichzelf gemotiveerd zijn om te lezen. Dat niveau gaan die jongeren
5 niet halen, en dus is de kans groot dat ze daadwerkelijk als volwassen laaggeletterden eindigen.

(2) De noodzaak om jongeren te leren lezen om zich als burgers staande te houden is er sinds 1960 niet minder op geworden. Zo biedt het internet een almaar groeiend aantal teksten dat elke lezer voor de
10 uitdagingen stelt om te kunnen nadenken, praten en schrijven over de vragen 'wat staat daar?', 'hoe staat het daar?' en 'waarom staat het er zo?'

(3) In Nederland zijn we sinds de jaren zestig van de vorige eeuw minder in gaan zetten op het lezen van hele boeken. Leerlingen lezen
15 voor hun eindexamen steeds minder, lezen ook minder moeilijke boeken, en hoeven sinds 1999 ook niet meer in het landelijk eindexamen te schrijven over wat het lezen van die boeken hun allemaal aan algemene ontwikkeling heeft bijgebracht. Dat is een probleem, want we weten inmiddels uit ervaring en onderzoek dat meer
20 boeken lezen de algehele leesvaardigheid bevordert.

(4) Het effect van boeken lezen blijkt dus overdraagbaar: leerlingen gaan er álle teksten beter door lezen, omdat ze beter begrijpen in welke wereld ze leven. Een land als Ierland wist in een paar jaar tijd een negatieve curve in leesvaardigheid om te buigen door leerlingen
25 meer boeken te laten lezen. Een groeiend aantal scholen in het primair en voortgezet onderwijs realiseert in Nederland hetzelfde.

Els Stronks, de Volkskrant, 18 maart 2025

Els Stronks is hoogleraar Vroegmoderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit Utrecht en projectleider bij LeesEvolutie.

Gaan we nu eindelijk stoppen met het verplicht lezen van boeken op scholen?

(1) John Louws, lid van vele jury's voor kinder- en jeugdliteratuur, neemt het in zijn boekje *Kijken is het nieuwe lezen* op voor gamende en netflixende jongeren. Kern van zijn betoog: het gaat om goede verhalen en het is belangrijk dat jongeren die tot zich krijgen. De manier waarop
5 is van ondergeschikt belang. Eindelijk, dacht ik.

(2) Ik vind het een hardnekkig waanidee dat kinderen boeken móéten lezen. Het is belangrijk dat kinderen bijvoorbeeld over de Tweede Wereldoorlog leren, maar moet dat per se met een boek? Een Netflix-serie is ook goed en maakt misschien nog wel meer indruk. Gaan we
10 nu eindelijk stoppen met het verplicht lezen van boeken op scholen, waar de meeste kinderen toch al onderuit proberen te komen door op internet de samenvattingen te zoeken? Ik zie van het verplicht lezen echt het nut niet in.

(3) Er zullen mensen zijn die zeggen dat jongeren te veel op hun
15 telefoon zitten en dat dit slecht is voor hun ogen en houding, maar dat is een boek lezen ook. Het is niet voor niets dat van oudsher in boeken en films slimme kinderen een bril hebben. Dat komt omdat ze veel lezen, daar krijg je slechte ogen van. En van een boek lezen in een verkeerde houding een zere nek. Het kan goed zijn dat kinderen leren
20 om zich lang te concentreren middels een boek, maar wees eerlijk: wie leest er op zijn werk nog 200 bladzijdes?

Maikel Harte, PZC, 17 november 2023

Maikel Harte is columnist en advocaat. Hij schrijft geregeld bijdragen voor de Provinciale Zeeuwse Courant.

Bron 7

Hieronder staat een fragment uit een interview met wetenschapshistoricus Wijnand Mijnhardt.

We hebben het lezen opgezadeld met een verantwoordelijkheid die dat arme lezen helemaal niet aankan

(1) "Maar hoeveel mensen lezen nu echt geregeld een boek, dus niet heel af en toe? Dat zal hooguit de helft van de Nederlanders zijn, waarschijnlijk minder. (...) Naar mijn mening moeten we op een heel andere manier naar het probleem kijken, en om te beginnen accepteren
5 dat leesvaardigheid in een samenleving een soort van natuurlijke bovengrens kent. Hooguit 50 procent van de mensen is in staat werkelijk leesvaardig te worden, dus lange en ingewikkelde teksten te begrijpen. Maar dat accepteren we niet. Want we vinden lezen zo belangrijk. Maar waarom eigenlijk?"

10 *Nou?*

(2) "Omdat we lezen nog steeds beschouwen als grondslag van de kennisoverdracht. Die misvatting danken we aan de burger van de 18de eeuw. Geen kwaad woord over die burger, maar hij heeft ons wél opgezadeld met een ideologische fixatie op lezen waarop veel is af te
15 dingen. Ik denk dat het hoog tijd is de grondslag van de kennisoverdracht aanzienlijk te verbreden. Heel lang verliep kennisoverdracht mondeling en met behulp van aanschouwelijk onderricht.¹⁾ Voor een deel gebeurt dat natuurlijk nog. Nederland behoort tot de economisch en sociaal meest succesvolle naties van de wereld. Klaarblijkelijk is dat
20 mogelijk met de beperkte leesvaardigheidscijfers."

Wilma de Rek, de Volkskrant, 14 maart 2025

Wilma de Rek is chef Boeken bij de Volkskrant.

noot 1 aanschouwelijk onderricht: onderwijs waarbij kinderen leren door te kijken, te doen en te ervaren